

OPONENTSKÝ POSUDEK

Jméno disertanta/disertantky:	JUDr. Kristina Ramešová
Téma práce:	Kyberprostor a informační bezpečnost
Rozsah práce:	711 106 znaků (dle prohlášení autorky)
Datum odevzdání práce:	04.01.2023

1. Aktuálnost (novost) tématu

Zvolené téma je nadmíru aktuální, neboť oblast kybernetické bezpečnosti váže na současné trendy digitalizace společnosti, a především její časově opožděně reagující právní úpravu jistění kybernetické (informační) bezpečnosti stále více rozšiřovaných počítačových technologií virtuálního světa, která vykazuje značná specifika kombinace působení právních pramenů jak na úrovni vnitrostátního právního řádu se silnými harmonizačními prvky práva EU, tak na úrovni mezinárodního práva veřejného. Zároveň je třeba předeslat, že považuji za velmi komplikované podchytit předmětná téma v celé jeho komplexnosti, neboť subsumuje řadu vzájemně se protínajících mezioborových interakcí, jež vycházejí nejen z kombinace veřejnoprávních (mezinárodněprávní, ústavněprávní, správněprávní a trestněprávní) a soukromoprávních východisek, ale též z výrazných mimoprávních znalostí zahrnujících především technickou (kybernetickou) a dále též společenskou rovinu problému (srov. velmi pozoruhodně použitý antagonismus *online* a *offline* světa; s. 137).

Autorka posuzované práce se nicméně všech těchto aspektů zhostila více nežli se ctí, když dokázala vyextrahovat právně podstatné momenty, a to nejen z oblasti správního práva, jemuž se věnovala především v části 3. své práce, ale rovněž optikou mezinárodního práva veřejného. Oceňuji, že se úloze státu v mezinárodním prostředí v tomto ohledu velmi podrobně věnovala především v části 2. disertační práce, a to včetně studia právně významných trendů, které lze na mezinárodní úrovni sledovat v podobě *Tallinnského manuálu*. Byť lze v souladu s autorkou tento pramen práva označit za *soft law*, jistě není vyloučeno, že může rovněž představovat reflexi dílčích mezinárodních obyčejů, které se právě ve vztahu k odpovědnosti států za kybernetické útoky v mezinárodním prostředí v rámci jeho dílčí části kodifikují. Jurisprudence tak v tomto prostředí působí do značné míry jako zásadní determinant rozvoje mezinárodněprávní úpravy kyberprostoru, a to s výrazným vlivem na podobu vnitrostátních právních úprav členských států Evropské unie. Tím, že se autorka těmito vývojovými trendům nevyhýbala, obohatila svou práci o cennou argumentační základnu, která se následně blahodárně promítla i do jejího dalšího obsahu. Předmětný mezinárodněprávní exkurz navíc autorka vhodně propojila s výkladem judikatury, k němuž ovšem přistoupila v novém světle digitálních (ireálných) zvláštností charakteru kyberprostoru a v podstatě spíše neúčinné možnosti jeho zabezpečení prostřednictvím skutečně efektivní právní regulace. V naposledy uvedené souvislosti přitom adresně odhalila překážky způsobující nízkou míru efektivnosti vnitrostátní právní regulace, která je navázána na princip suverenity státu, a to na rozdíl od kyberprostoru, jenž tyto hranice fakticky dalekosáhle přesahuje a případným snahám o jejich reálné působení zdárně uniká.

Autorka vhodně a poctivě zhodnotila rovněž evropskou právní úpravu, která zasahuje do vybraného tématu zajišťování kybernetické bezpečnosti (ochrany), byť nikoliv však až do fáze přijetí směrnice NIS2.

Předložená disertační práce rovněž velmi progresivně nastolila otázku přípustnosti, resp. právních limitací aktivní kybernetické odezvy (*hack-backs*) na kybernetické útoky. V těchto směrech je autorčin přístup a analýza vskutku inovativní a jistě přispívá k vývoji právní doktríny v oblasti právní regulace kyberprostoru.

2. Náročnost tématu na teoretické znalosti, vstupní údaje a jejich zpracování a použité metody

V návaznosti na již uvedenou interdisciplinaritu prací uchopovaného tématu byla autorka postavena před velmi komplexní zdrojovou základnu navázanou na zvolený způsob zpracování. Jak nicméně vyplývá z použité literatury, tématu se dosud ve své profesní činnosti systematicky publicisticky věnovala hned z několika úhlů pohledu, což nyní v práci zúročila vhodnou integrací těchto svých dřívějších zveřejněných poznatků, nelze jí tedy nijak upřít setrvalý hluboký zájem o dění v oboru kybernetické bezpečnosti a kyberkriminality, ba právě naopak, byl jistě výrazným přínosem pro poskytnutou expertízu. Ocenit lze také velmi pečlivý způsob práce s řádně uvedenými průběžnými zdroji i jejich početnou citací.

V souvislosti se skutečností, že si autorka zvolila téma na pomezí několika právních odvětví, neřku-li dokonce na hranici mezi mezinárodním právem veřejným a vnitrostátním právním řádem (který mezinárodní právo veřejné považuje jen za svůj materiální pramen), vystavila se do určité míry riziku, že v tomto směru úměrně potlačí silnější a přesvědčivější analýzu, resp. komparaci, v oblasti samotného správního práva v partiích, v nichž se věnuje rozboru vybraných právních institutů zákona o kybernetické bezpečnosti. Vzhledem ke značnému rozsahu, potažmo rozptylu, posuzované disertační práce bych však tuto volbu autorky nehodnotil nijak zvlášť kriticky, spíše jako důsledek takového rizika konkrétní volby a přístupu ke konkrétní podobě zpracování tak mnohovrstevnatého tématu, jakým je právě virtuální kyberprostor a jeho více či méně zdařilá právní regulace. Vznikla tak bezesporu hodnotná analytická práce s výraznějšími popisnými prvky, v níž bych ze svého subjektivního pohledu více prostoru věnoval správněprávnímu pohledu na tuzemskou právní úpravu kybernetické bezpečnosti, zejména pak ve vztahu k vývojové formě opatření obecné povahy a jeho výrazné roli právě v odvětví práva kybernetické (informační) bezpečnosti.

Závěry, k nimž však v důsledku své volby zpracování tématu autorka dospěla, považuji za inventivní a cenné pro další výzkum, zejména ve vztahu k jejím působivým analytickým poznatkům týkajícím se argumentační ambivalentnosti odůvodnění správních aktů vydávaných ze strany NÚKIB, jež v sobě komponují partie „určené pro právníky“ a partie „určené pro informatiky“ (srov. s. 210).

3. Formální a systematické členění práce

Mám-li hodnotit formální a systematické členění práce, autorka odpovědně zvolila velmi zdařilou logickou strukturu, kterou iniciačně postavila především na mimoprávních východiscích (materiálních pramenech práva) upravujících interpretaci později představovaného základního pojmosloví, jež následně logicky reflektovala v dalších textových partiích předloženého vědeckého díla. V práci tak postupovala od obecných rámců a právní regulace mezinárodního prostředí přes právní úpravu existující v Evropské unii až k tuzemskému právnímu řádu, z něhož se primárně soustředila na analýzu zákona o kybernetické bezpečnosti a na taxonomii jeho následných novel, které byly navázány především na změny harmonizačně působících norem práva Evropské unie. Struktura práce je tak vhodně komponovaná a vzájemně propracovaná, byť v ojedinělých případech lehce rušivě vyznívají nikoliv bezešvá propojení některých samostatně dříve autorkou zpracovaných a publikovaných partií práce.

4. Vyjádření k práci

Předložený výsledek dlouhodobějšího profesního zájmu doktorandky se promítl i do vysoké odborné úrovně zpracování vybraného tématu informační bezpečnosti a v širším

smyslu ochrany kyberprostoru. Doktorandka ve vhodně zkombinované tématické mozaice dílčím způsobem publikovaných partií své disertační práce prokázala vynikající práci s použitými zdroji, ať již šlo o úřední díla, anebo o citované autorské práce z domácího, především však zahraničního prostředí, které je v mnohém ohledu v pokročilejším stádiu výzkumu předmětné problematiky. Nelehký byl rovněž její úkol srozumitelným a soudržným způsobem zachovat hlavní tématickou linku disertační práce, protože předmětné téma má silně multidisciplinární charakter, přičemž ochrana kyberprostoru do značné míry jak při čtení právních předpisů, tak při studiu správních aktů NÚKIB vyžaduje rovněž pokročilejší technickou znalost kybernetického prostředí. Autorka tak svou práci obohatila vědecký potenciál české odborné literatury na zvolené téma. Se zřetelem k vysoké literární kvalitě zpracování doporučuji publikování tohoto díla v některé odborné ediční řadě profesně zaměřeného nakladatelství.

Na předložené disertační práci oceňuji rovněž stručný a úderný závěr, jenž propojuje autorčiny úvodní ambice s jejich docílením. Pokud bych však měl být lehce kritický, tak stručnost v závěru v některých místech neumožňuje plné vytěžení obsahu této rozsáhlé práce. Například na str. 226 bych očekával rozvedení směru rozšiřování okruhu povinných subjektů a jejich povinností, zejména ve vztahu k očekávatelné novelizaci zákona o kybernetické bezpečnosti ve vazbě na evropské harmonizační úsilí ve vztahu k ochraně kyberprostoru. Rovněž v pasáži k povolenému použití *hack-backů* bych přivítal poněkud adresnější uchopení závěrů práce (viz s. 228) s určitými analytickými doporučeními, jak tohoto nástroje využít v souladu s právem. Konečně by závěru práce slušelo i doplnění o hodnocení schopnosti mezinárodního práva veřejného reagovat na nové výzvy tzv. *online* světa.

5. Kritéria hodnocení práce

Splnění cíle práce	Autorka si své cíle pro vědecký výzkum stanovila v úvodní partii své práce (s. 8-16), přičemž tak učinila v dostatečné míře podrobnosti, nicméně volila spíše abstraktnější formu jejich vyjádření (např. představení informační společnosti a jejich hodnot, s. 13) s tím, že předpokládá rovněž výzkumně méně přínosné popisné partie (především část 1. disertační práce). V závěru pak retrospektivně uvádí vytčené cíle a poskytuje k nim vyjádření, které indikuje naplnění úvodem vytčených cílů autorčina výzkumu, byť tak z mého subjektivního pohledu činí stručnější formou.
Samostatnost při zpracování tématu včetně zhodnocení práce z hlediska plagiátorství	Autorka práci zjevně vytvořila samostatně a v úzké vazbě na svou průběžnou odbornou publikační činnost. Zvýšený záchyt jednoho z programů kontroly plagiátorství přičítám výkryvnou citaci již zveřejněných odborných prací autorky.
Logická stavba práce	Disertační práce je jako celek logicky uspořádána, což v současné době není vůbec samozřejmostí. Bonusem autorského zpracování jsou i její literární kvality, protože je práce velmi čtivá a přístupná nejen odborné veřejnosti. Drobné výhrady jsem vyjádřil výše k některým nikoliv „bezešvým“ přechodům u integrovaných autorčiných textů, které na toto téma již publikovala (navázání předmětných partií na str. 41, 42 a 52).

Práce se zdroji (využití cizojazyčných zdrojů) včetně citací	Ohledně autorčiny práce se zdroji oceňuji jejich pluralitu, silné zaměření na pokročilé cizojazyčné zahraniční zdroje, jakož i vhodnost použití v korespondujících pasážích posuzované práce. Posuzované dílo je řádně ocitováno, včetně vlastních výzkumných pasáží, které autorka v minulosti publikovala v předních tuzemských odborných periodících.
Hloubka provedené analýzy (ve vztahu k tématu)	Předložená disertační práce dokladuje svou logicky i obsahově úměrně naplněnou strukturou analytickou způsobilost a přístup autorky k poměrně široce vymezenému tématu práce. Právě šířka vymezení tématu nicméně do určité míry předurčila vyšší procentní podíl popisných partií, na něž ovšem autorka následně navazovala svou vlastní analýzou. Komparativní analýza je v práci zastoupena spíše jen okrajově. Uzavírám tedy, že posuzované dílo má uspokojivou úroveň autorčiny analýzy, byť na některých místech je škoda, že zjištěné závěry nepodrobuje ještě bližšímu analytickému zkoumání.
Úprava práce (text, grafy, tabulky)	Bez výhrad. Disertační práce obsahuje toliko jedno grafické schéma (s. 101), které je velmi přehledné a poskytuje odpovídající instruktivní výtěžek čtenáře.
Jazyková a stylistická úroveň	Disertační práce byla zpracována ve vynikající jazykové a stylistické kvalitě. Zcela výjimečně lze narazit na drobné gramatické prohřešky (musí vs. musejí, ojediněle též chybějící interpunkce).

6. Připomínky a otázky k zodpovězení při obhajobě

- V disertační práci se vícekrát opakuje tvrzení (např. s. 18) o tom, že Česká republika je jednou ze zemí v Evropě s nejvyšším rozšířením moderních technologií. Toto tvrzení není nicméně dále rozvedeno a je opřeno jen o úřední dílo – sdělení NÚKIB. Rád bych se tedy v souvislosti s tímto tvrzením autorky dotázal, jestli je toto tvrzení ověřitelné i z jiných než domácích zdrojů a z jakých srovnávacích dat vychází, resp. co předmětné sdělení NÚKIB považuje za „moderní technologie“.
- Zajímá mě i názor autorky v návaznosti na její závěr (s. 54) o porušování výhrady zákona při stanovení veřejnoprávních povinností zákonem, nikoli podzákonnými předpisy, neboli do jaké míry je tento trend v tuzemském právním řádu při ochraně kyberprostoru častý. Nemůže v této souvislosti existovat i riziko, že například opatření obecné povahy vydávaná NÚKIB mohou v určitých směrech zakládat veřejnoprávní povinnosti nad rámec zákona, zejména jsou-li jejich odůvodnění rozdělena pro právníky a pro informatiky (z části odůvodnění opatření obecné povahy pro informatiky nemusí být takové překročení zákonného rámce pro počítačové amatéry zřetelné)?
- Je podle autorky žádoucí (srov. závěry s. 205), aby se zvláštní právní úprava ve vztahu k opatření obecné povahy, které je v oblasti kybernetické ochrany velmi častým jevem, tolik odchylovala od obecné právní úpravy správního řádu? Nedochozí tak k excesivnímu omezování veřejnoprávních práv povinných osob?
- Nebylo by podle autorky (viz též s. 201) vhodné, aby bylo soudně (správními soudy) přezkoumatelná rovněž varování vydávaná NÚKIB ve vztahu k ochraně kybernetické bezpečnosti podle zákona o kybernetické bezpečnosti?

- e) Jak autorka pohlíží na judikatorní trendy k omezenému nahlížení účastníků řízení do správních/soudních spisů v rozsahu utajovaných informací (srov. též poznámku pod čarou č. 511, s. 119)?

Doporučení/nedoporučení k obhajobě	práce	Práci doporučuji k obhajobě před příslušnou komisí pro obhajobu disertační práce.
---	--------------	---

V Praze dne 10. 2. 2023

JUDr. PhDr. Vratislav Košťál, Ph.D.
oponent